

JOŽE BARTOLJ * EMERIK BERNARD * JIRI BEZLAJ *
LOJZE ČEMAŽAR * MARJETKA DOLINAR *
MARJAN DREV * ČRTOMIR FRELIH * HERMAN
GVARDJANČIČ * MARTA JAKOPIČ KUNAVER *
ANDREJ JEMEC * JIRI KOČICA * STANE KREGAR *
MIRA LIČEN KRMPOTIČ * MATEJ METLIKOVIČ *
JOŽEF MUHOVIČ * ŽIGA OKORN * JANKO ORAČ *
TONE SEIFERT * JURIJ SELAN * DARKO SLAVEC *
JOŠT SNOJ * VELJKO TOMAN * DRAGO TRŠAR *
MARIJAN TRŠAR * MILENA USENIK * JANA VIZJAK

ČLOVEK,

GLEJ

MATJAŽ BERTONCELJ * MATEJ BIZOVIČAR *
RADO DAGARIN * BOGE DIMOVSKI * IRENA
JERAS DIMOVSKA * JURE Ž. FLORJANČIČ * PAVEL
FLORJANČIČ * PETER GABER * MITO GEGIČ *
HERMAN GVARDJANČIČ * BARBARA KASTELEC *
TOMAŽ LUNDER * SIMON MLAKAR * AGATA
PAVLOVEC * JANEZ PLESTENJAK * MATEJ
PLESTENJAK * PETRA PLESTENJAK PODLOGAR *
PETER POKORN * IVE ŠUBIC * MAJA ŠUBIC *
JASNA VASTL

Loški razgledi
Doneski 35
Memorabilia Locopolitana 21

Projekt ČLOVEK, GLEJ

Idejna zasnova in koordinacija: Klemen Karlin
Katalog uredila: Helena Janežič
Izdali: Muzejsko društvo Škofja Loka, zanj predsednik, mag. Aleksander Igličar
Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka Stara Loka, zanj predsednik, Klemen Karlin
Fotografije: Jana Jocif, Klemen Kunaver, Boris Gaberščik, Mateja Kotar, Lucija Planinc,
Tomaž Lunder in avtorji del
Oblikovanje kataloga: Nives Lunder, Studio Grad
Naklada: 400 izvodov
Tisk: Littera Picta d.o.o.

Organizatorji:

Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka Stara Loka / www.staraloka.si
Muzejsko društvo Škofja Loka / www.mdloka.si
Združenje umetnikov Škofja Loka
Civilno-družbena pobuda Resnica in sočutje 1945–2015 / www.resnicainsocutje.si

V sodelovanju z:

Arhiv Republike Slovenije, Nadškofija Ljubljana, Zavod sv. Stanislava Ljubljana Šentvid,
Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, Izseljensko društvo Slovenija v svetu, Mohorjeva založba,
Celovec, Založba Družina

Postavitve razstave: Tone Seifert, Herman Gvardjančič, Pavel Florjančič,
Mito Gegič, Blanka Avguštin Florjanovič
Tehnična izvedba: Marjan Frlan, Tomaž Križaj, Matjaž Košir, Jan Pintar
Priprava prostorov: Urška Florjančič, Aleksandra Høivik, Marica Bogataj, Helena Janežič,
Marcel Kokelj, Vid Marenk, Irma in Tone Zarnik, Tanja Širovnik, Blanka Avguštin Florjanovič,
Francka Kastelic, Tončka Trilar, Štefan Čadež
Fotografsko beleženje: Jana Jocif

Prostori nekdanjega Nunskega samostana v Škofji Loki, Blaževa ulica 12
15. maj–21. junij 2015
torek–petek od 17.–19. ure
sobota–nedelja od 9.–11. ure

Škofja Loka, maj 2015

ČLOVEK, GLEJ

Katalog velike razstave ob 70-letnici konca druge svetovne vojne,
sestavljene iz treh tematsko povezanih sklopov:

O čem razmišljaš, Antigona?

(po naslovu istoimenske slike Staneta Kregarja, 1971)
Vseslovenska razstava likovnih del

Antigona je našla Polineika!

(po Antigoni Dominika Smoleta, 1960)
Razstava predmetov iz množičnega grobišča v rovu sv. Barbare
v rudniku Huda jama pri Laškem

Ne da sovražim – da ljubim, sem na svetu!

(po verzu 524 iz Sofoklove Antigone, 422 pr. Kr.)
Razstava likovnih del članov Združenja umetnikov Škofja Loka

Častni pokrovitelj razstave

Borut Pahor

Predsednik Republike Slovenije

Predvajanje kratkega filma Teta Mara (režija David Sipoš, scenarij Rok Andres)
in fotografij notranjščine samostana v času postavitve razstave (Jana Jocif)

Foto Jana Jocič

V teh dneh mineva sedemdeset let od konca druge svetovne vojne. *Dni naših let je sedemdeset let, če smo krepki, osemdeset let,* poje psalmist; tedanji otroci danes, že sivolasi, delajo obračun svojega človeškega življenja. Prenekaterim pa to nikdar ni bilo dano: na pragu svojih mladostnih hrepenenj so bili v bratomorni vojni oropani vsakršnega človeškega dostojanstva, dobrega imena in celo groba. Ni mere, ki bi izmerila bolečino matere, ki ni mogla vzeti v naročje in izjokati svojega mrtvega sina.

Pričujoča razstava ČLOVEK, GLEJ želi že v naslovu, z aluzijo na Romualdov Škofjeloški pasijon izpred trisotih let in na slovenski križev pot izpred sedemdesetih let, nagovoriti *človeka*, vsakogar posebej, in hkrati usmeriti pozornost – *k človeku* in njegovi bivanjski vrednosti. Poziv, ki vabi, ne pa zapoveduje, je kot svojevrsten moralni imperativ: neizpodbitni zgodovinski resnici je potrebno pogledati v oči, se z njo soočiti in do nje vzpostaviti oseben, človečen, sočuten odnos. Skozi umetniško govorico predelani travmatični dogodki in preobražena osebna izkustva v podobi več kot petdesetih izpovedno močnih likovnih del se na razstavi stikajo s kruto, še vedno bolečo stvarnostjo desetih osebnih predmetov, najdenih marca leta 2009 v Hudi jami.

Molitvenik, nogavica, očala, rožni venec, svetinjica, žica, lesena žlica, zlat zob, glavnik in ženski čevlji vsak zase, vsak v svoji vitrini nemo pričujejo o edinstvenosti in dragocenosti prav vsakega človeškega življenja in hkrati o stalni razpetosti človeške narave med silnice zla in dobrega. Vsak obiskovalec razstave je povabljen, da se sam, s pomočjo ročne svetilke, sreča z desetimi človeškimi usodami in trpljenjem, ki je zaznamovalo čas ob koncu druge svetovne vojne in neposredno po njej.

Projekt ČLOVEK, GLEJ je v dveh mesecih in pol iz drobnega semena zrasel v veliko drevo, katerega sadovi se že kažejo. To ne bi bilo možno brez odličnega sodelovanja obeh loških zgodovinskih društev, združenja umetnikov, vseslovenske civilno-družbene pobude in predane skupine prostovoljcev, resničnih varuhov spomina. Moja zahvala pa gre tudi vsem sodelujočim ustanovam, zlasti Muzeju novejšje zgodovine Slovenije, Ljubljana, za izposajo navedenih predmetov in Arhivu Republike Slovenije za vso strokovno pomoč.

Tako nam daj spoznati štetje naših dni, da pridemo do srčne modrosti, sklene uvodni psalmist. Naj bo razstava ČLOVEK, GLEJ in vse z njo povezano dogajanje korak bliže tej modrosti, resnici in sočutju, na poti do narodovega ozdravljenja in trajnega sožitja.

Klemen Karlin, predsednik Kulturno-zgodovinskega društva Lonka Stara Loka

O čem razmišljaš, Antigona?

Razstava, ki ji daje ton naslovno vprašanje slike Staneta Kregarja iz leta 1971, skuša na likovni način prestreči in dokumentirati odmeve »prapoka«, ki ga v novejši slovenski zgodovini predstavlja čas med drugo svetovno vojno, predvsem pa čas neposredno po njej. Prvi del je bil predstavljen v zaporniških celicah nekdanje UDBE na Beethovnovi 3 v Ljubljani (21.–27. januarja 2015), drugi je bil na ogled v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano (12. februar–10. april 2015), ki je bil svoj čas svojstvena »dispečerska postaja« za mnoga brez- in izvenpravna mlada in stara življenja.

V maju in juniju 2015 umetniška dela pod enakim naslovom gosti nekdanji Nunski samostan v Škofji Loki. Ta že nekaj desetletij sameva pod Loškim gradom, prav tako zaznamovanim s časom druge svetovne vojne in dogodki po njej, saj je OZNA v njem konec maja 1945 ustanovila koncentracijsko taborišče.

Zakaj prav na historičnih tóposih? Zato, ker je od antike do danes vsaka resničnost, ki nima svojega tóposa, utopična. In zato, ker 600 evidentiranih tóposov na Slovenskem še vedno ne najde resničnosti, ki bi v njih sebe – in nas – katarzično rešila utopije.

Zakaj v tej zvezi ravno likovna razstava? Iz preprostega razloga – da od besed nazadnje vendarle preidemo k dejanjem, k dejanjem v prvi osebi ednine. Naj pojasnim, kako.

Umetnik svet iz težko razumljive govorice neposrednega dogajanja prevaja v za nas lažje razumljivi, čeprav še vedno zagatni jezik oblik v likovnem prostoru. Skozi ta »prevod« pa postanejo dogodki, o katerih umetnik govori, dejstva na poseben način. Namreč dejstva, ki niso toliko namenjena dialogiziranju z drugimi, ampak dejstva, ki človeka kličejo v »dialogiziranje« s samim seboj. To pa je ključnega pomena za doživetje vsebin, v zvezi s katerimi na besedni ravni tako zlahka zdrknemo v nepremostljive nesporazume, sofizme, spore in sovraštva.

V Sloveniji so take vsebine nedvomno nepokopane in nepospravljene vsebine, ki do današnjih dni resonirajo iz nasilnega, usodnega in tragičnega bratomornega časa izpred sedemdesetih let. Preprosto zato, ker do danes še niso bile »potolažene, objete, izjokane, izkričane in prebolene«, kot bi bilo prav – in odrešilno. V tem pogledu se na nas še vedno z nezmanjšano pezo naslavlja vprašanje: »O čem razmišljaš, Antigona?« – pa tudi njemu komplementarno vprašanje: »O čem razmišljaš, Kreon?« In nobenega od obeh vpraševanj ne bomo mogli odgnati, dokler ju ne bomo v povezavi priznali za resni in odločilni vprašanji naše sedanjosti.

Ko zlo stori, kar se je namenilo storiti, njegovi nosilci predpostavljajo, da bo potem mir. Vendar je natančno ta mir dokazljivo njihova največja in najbolj tragična iluzija. Posledice zla namreč ne mirujejo. Bolj ko je bilo zlo grozno, bolj trdovratno ostajajo prisesane na sedanjost. Nosilci zla, ki so na določen način tudi sami njegove najbolj žalostne žrtve, jih skušajo zasuti, potlačiti in prikriti: z enajstimi pregradami, z ustrahovanjem, z alkoholno in ideološko omamo. A vse to ne pomaga. Zdi se, kakor da bi posledice zla pod različnimi oblikami prikrivanja živele kar najbolj intenzivno življenje. Privzamejo obliko podkožnih sokov, ki nikoli ne mirujejo: ne pod kožo travnate ruše, ne pod kožo rudniških jaškov, ne pod kožo omame, ne pod kožo »bodočnostno« ideologizirane kulture, ki misli, da je hude stvari (drugih) bolj preprosto pomesti pod preprogo, kot jih je zares. Vseskozi se gibljejo in opozarjajo nase na najbolj nenavadne in trdovratne načine.

Še posebej intenzivno opozarjajo nase umetnike, ki so občutljivi ljudje. In jih intimno prizadevajo. Zato čutijo ti neznansko, čeprav neimenovano potrebo po tem, da s slikanjem, kiparjenjem, z instalacijami in na druge načine ne le odložijo to, kar jih je prizadelo, ampak da pokažejo, kako ima vsako zlo vidne posledice in da so ravno te za ljudi nekaj zdravilnega. To se zdi paradokсно, a ni. Če se zlo, ki ima svoj koren vselej v duhovnem svetu, ne bi pokazalo tudi na zunaj, na materialni ravni, bi se neopazno nabiralo v duši in jo, ne da bi mogli to opaziti in preprečiti, od znotraj razkrajalo in jo končno razkrojilo. Zlo se kroti in omejuje ravno s tem, da se materializira. Zlo, ki se iz duše preseli v snov, postane za človeka pregledno – in človek se ob taki materialni razvidnosti tudi lažje odloči med skušnjavo zla in vabilom dobrega.

Razstava O čem razmišljaš, Antigona? je v pretežni meri namenjena ravno povečevanju te razvidnosti, s pomočjo katere nas zlo ne bi moglo imeti v oblasti. Kakor nas ima v precejšnji meri v Sloveniji še vedno, ker se na vse pretege trudimo, da bi tóposi ostali brez resničnosti, resničnost pa v nedogled utopična.

Ko pa pride do predstavitve zla na materialni ravni, ljudje pred njo običajno obstanemo in obmolknemo. Še posebej, kadar se razvidnost resničnosti v likovnem tóposu dogodi na nepotvorjen, globoko prizadet in dobronameren umetniški način. Umetniška dela namreč zmorejo tudi iz »plesni« zla sintetizirati »penicilin« samozavedanja in neke posebne samo-zavesti, ki nastane, ko lahko eksistencialno preizkušani in »stisnjeni človek« s pomočjo oblik, ki jih likovni ustvarjalec proizvede, »v drugem branju« tako rekoč, doživljajsko in čustveno sprejme svojo življenjsko realnost in ji skozi sliko, skulpturo ali instalacijo odkrito ... pogleda v oči. Končno brez »sence na duši«, kot bi dejal pesnik Janez Bernik.

To pa ni majhna stvar.

Jožef Muhovič

Jože Bartolj
Žalostinka za nenaslikanimi
slikami, 2014
instalacija

Jiri Bezljaj
Iz cikla Žrtvovanje, 1985
kamen

Emerik Bernard
Sledi minevanja, 1986
akril - montaža, 175 x 300 cm

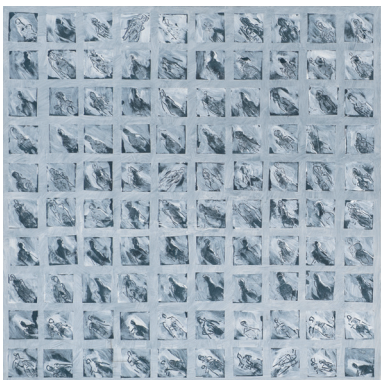
Marjetka Dolinar
Huda jama, 2010
gvaš, 70 x 100 cm

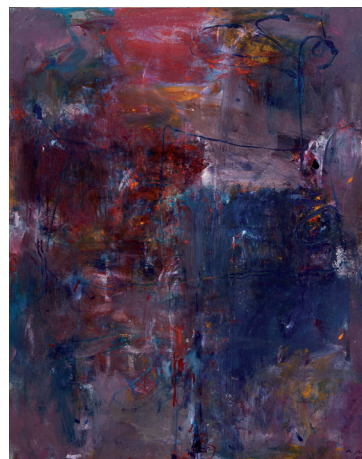
Lojze Čemažar
Rdeča gomila, 1986
130 x 130 cm

Marjan Drev
Figura v vozelnem prostoru,
2011
keramika prokrom,
49 x 19 x 12 cm

Črtomir Frelj
Dušice I, 2005
akril, 90 x 90 cm

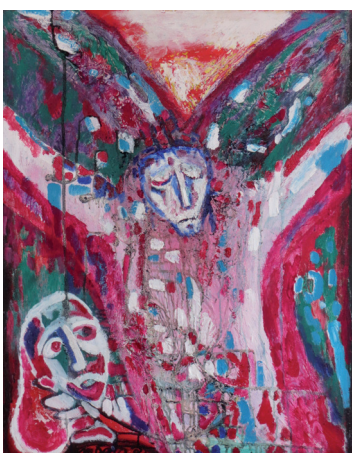
Andrej Jemec
Kalvarija v Hudi jami, 6. 3. 2009
akril, 200 x 160 cm

Herman Gvardjančič
Krajina (iz cikla Requiem),
2011-2012
akril, 30 x 40 cm

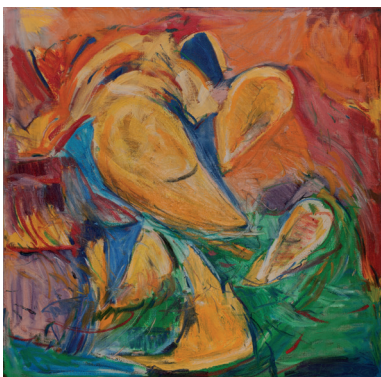
Jiri Kočica
Izročilo, 2012
bron

Marta Jakopič Kunaver
Razpet med nebom in zemljo,
1992
akril, 90 x 70 cm

Stane Kregar
Nemirna zemlja, 1960
olje, 62 x 115 cm

Mira Ličen Krmpotić

Do 70 x 7, 2010
mešana tehnika,
100 x 100 cm

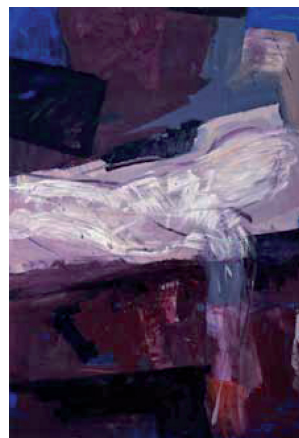
Jožef Muhovič

8/3/2000 (Sence na duši ali:
O čem razmišljaš, Kreon?),
2000
olja, 274 x 390 cm

Matej Metlikovič

Predgovor II, 1978
akril, 160 x 100 cm

Janko Orač

XIV. postaja: Jezusa položijo
v grob, 2009
akril na platnu, 100 x 70 cm

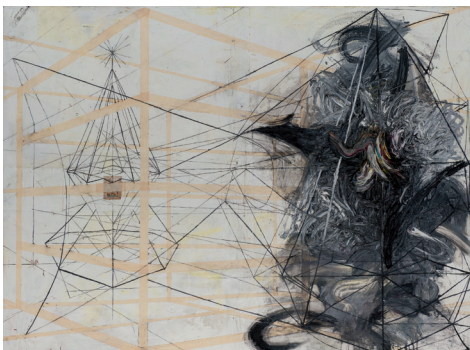
Žiga Okorn

Indoktrinacija, 2014
akvarel, pionirska in mladinska
knjižica, vitrina

Tone Seifert

Kockanje za njegovo suknjo, 2013
akril, 100 x 70 cm

Jurij Selan
{R,R} (iz cikla Spreminjati
Rembrandta), 2006
mešana tehnika, 120 x 160 cm

Veljko Toman
Varuhi spomina, 2014
akril, 100 x 100 cm

Darko Slavec
2. svetovna vojna
(iz cikla Civilizacija IV)
fotokolaž, 141 x 141 cm

Drago Tršar
Kletka, 1968
bron

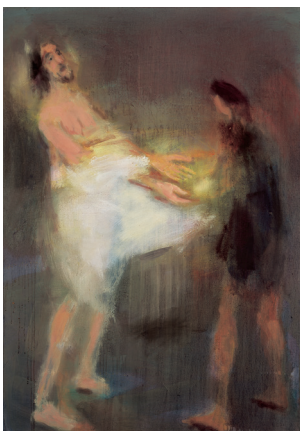
Jošt Snoj
Anesthesia, 2013-2014
olje

Marijan Tršar
Nočni prisluhi
(iz cikla Holokavst), 1999
akril, 120 x 84 cm

Milena Usenik
Fantazma, 2007
akril, 150 x 130 cm

Jana Vizjak
X. postaja: Jezusa slečejo in mu ponudijo vina z žolčem mešanega, 2006–2007
olje na lanenem platnu, 130 x 95 cm

Antigona je našla Polineika!

Barbara rov v Hudi jami je sestavni del rudnika Laško. Rov, v katerem je grobišče, je služil za odkopavanje premoga, ki pa je bilo končano že v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Zaradi odkopanega premoga je bil ta del jame opuščen in zaprt s pregrado iz opeke. Storilci množičnega poboja so verjetno zaradi tega domnevali, da bo lokacija za vedno skrita in nedostopna, vendar so se motili. Naredili so osem pregrad iz različnih materialov, med njimi pa rov zasuli z rudniško jalovino v skupni dolžini približno 120 metrov. Tega pred pričetkom del nismo vedeli. Prva pregrada iz opeke je bila podrtja julija 2008. Za njo smo naleteli na rov, popolnoma zasut z jalovino. Nakladali smo jo v samokolnice in jo vozili 250 metrov daleč v drug rov. Mehaniziran transport jalovine ni bil možen zaradi majhnega profila rova. Na tak način smo odstranili okoli 400 kubičnih metrov jalovine, prebili osem pregrad, od katerih je bila armiranobetonska najdebelejša, kar 1,2 metra. Ostale so bile tanjše in zgrajene iz opeke, iz betona, iz lesa ali iz gline, da so zatesnili rov.

Pri odstranjevanju zadnje glinaste pregrade, pri kateri je bilo pod stropom še okoli pol metra praznega prostora, smo našli prvo okostje. Očitno je žrtev preživela morijo in je poskušala v temi najti izhod, vendar ji ni uspelo in je omagala. Druga žrtev je bila meter in pol pod njo zakopana v glini. Ta je verjetno prišla z mesta morije prezgodaj, ko so z glino še zasipavali rov, pa so jo tam likvidirali in zasuli z glino.

Odpiralna dela so se izvajala z vmesnimi prekinitvami, odvisno od politične opcije na oblasti.

Končno smo 3. marca 2009, dobrih sedem mesecev po pričetku del, odstranili vse prepreke in pred nami se je odprl prazen zablaten rov. Po petdesetih metrih smo prišli do jaška, ki je bil v levem boku rova, v katerem naj bi bile žrtve pobojev. Še dvajset metrov naprej po rovu se nam je prikazal grozljiv prizor. Mumificirana okostja žrtev so ležala v rovu naložena drugo preko drugega v sedmih plasteh v dolžini 15 metrov. Kasneje se je ugotovilo, da je bilo na tem mestu 460 žrtev.

Po ureditvi zračenja in varnega dostopa mimo jaška ter razsvetljave, so z delom začeli delavci Inštituta za sodno medicino. Pregledovali so okostja, jih zlagali v plastične gajbe, rudarji pa so jih vozili na začasno lokacijo v strojnico jaška Barbara. Delo so opravljali dober mesec dni.

Pripravljalna dela za dostop v jašek, v katerem naj bi tudi domnevno bile žrtve, so se začela, ko je sodna medicina končala z delom v rovu.

Iz jamskih kart je razvidno, da je jašek globok 48 metrov. Jašek je bil zasut s peščenim materialom tako, da je bil šest metrov pod vrhom nezasut. Uredili

smo varen dostop v jašek in pričeli z iznosom materiala. Po dveh metrih smo naleteli na prve kosti. Preiskovalni sodnik je odredil, da se izprazni pet metrov globine jaška in pri tem ugotovi število okostij, bilo jih je 380. Od tu do dna jaška je še 35 metrov. Torej, v jašku je še sedem krat 380 žrtev, skupaj 2660. Če prištejemo še 840 že iznešenih okostij iz rova in jaška, dobimo skupno število žrtev – 3500, kar ustreza govoricam starejših ljudi iz okolice, da je bilo maja in junija 1945 v rudnik pripeljanih in umorjenih več kot 3000 ljudi.

Dela v jami so se spet prekinila junija 2010, torej eno leto in enajst mesecev po pričetku. Vsa dela, opravljena do takrat, so bila namenjena pristopu do grobišča in iznosu žrtev, kjer so ležala več kot 60 let.

Ureditvena dela so se spet pričela septembra 2010 in se dokončno končala marca 2011, torej dve leti in osem mesecev po pričetku.

Uredila se je grobnica v stranskem rovu, sanirali so se odseki rovov, kjer je bila nevarnost zruškov, obnovila se je podgradnja jamskih prostorov, uredile so se pohodne poti po jami, odvodnjavanje, oskrba z električno energijo za obratovanje ventilatorjev in razsvetljavo in okolica pred vhodom v Barbara rov.

Od takrat dalje je v Barbara rovu mir in tišina, ki ju le občasno zmotim s kontrolnimi obhodi ali vodstvom skupin ljudi, ki si želijo stvar ogledati.

Ivan Kenda

Zadnje delovno mesto Ivana Kende pred upokojitvijo leta 2006 je bilo vodenje službe varstva pri delu v rudniku Hrastnik. Kot upokojenec še vedno opravlja tehnični nadzor odprtih jamskih prostorov nekdanjega rudnika Laško. Stalno je bil prisoten pri rudarskih delih, ki so omogočila dostop do lokacije grobišča.

Posegi na molitveniku iz Barbarinega rova v Hudi jami

V marcu in aprilu 2009 je v Sloveniji odmevalo odkritje množičnega povojnega grobišča v kraju Huda jama pri Laškem. V rovu, ki so ga rudarji poimenovali po sv. Barbari, so kriminalisti med drugim našli tudi molitvenik, obložen z apnom in ilovico. Še vlažnega so shranili v vrečko in ga z željo po morebitnem ponovnem listanju in iskanju novih informacij, prinesli v Center za konserviranje in restavriranje pri Arhivu Republike Slovenije.

Miniaturni molitvenik smo pred in med konservatorsko-restavratorskimi postopki hranili v hladilniku s prilagojeno temperaturo, da ni doživel prevelikih klimatskih sprememb.

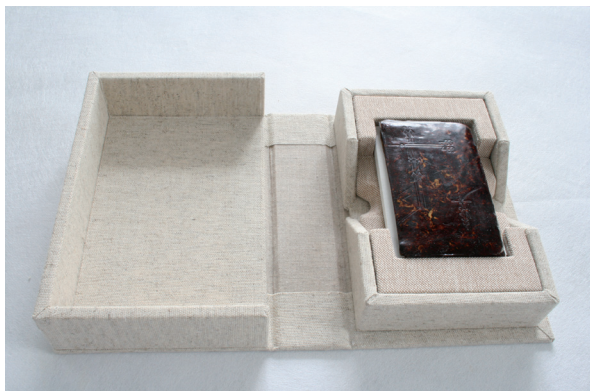
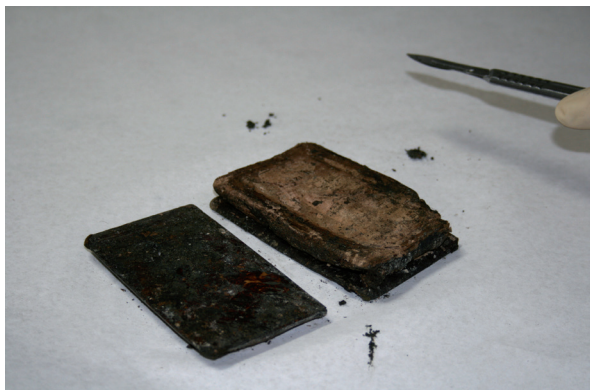
Miniaturni molitvenik, ki so ga našli v Barbarinem rovu, je kljub poškodbam, ki jih je sicer pridobil v več kot šestih desetletjih na vlagi, v zadovoljivem stanju. Z marmoriranim pergamentom prevlečeni platnici sta v celoti ohranjeni, kar je presenetljivo, saj je pergament izredno higroskopičen material, ki bi mu dolgotrajni vpliv vlage navadno pustil nepopravljive sledi. Pričakovali bi hujše poškodbe, ki vodijo v gnitje in razpad. Najverjetneje je pergament v prvi vrsti ohranilo apno, ki je bakterijam onemogočilo delovanje. Pomanjkanje kisika in tema pa sta bila dejavnika, ki sta dodatno pripomogla k ohranitvi pergamenta. Celo do te mere, da se je na zgornji platnici ohranil slepi odtis križa z dekoracijo, ki smo ga odkrili pod debelo apneno plastjo.

Papirni knjižni blok s tiskanim besedilom pa je žal nepopravljivo poškodovan. Daljše obdobje izpostavljenosti vlagi je povzročilo močno sprijetje listov, ki nam jih ni uspelo razslojiti. Naslovna stran molitvenika je izgubljena, na sprednji in zadnji strani knjižnega bloka je ohranjenega nekaj besedila, ki priča o slovenski pisani besedi. Povezovalni elementi knjižnega bloka (vezice in niti) so popolnoma prepereli, v manjšem fragmentu se je v hrbtnem predelu ohranilo le platno. Čiščenje je bilo zahtevno predvsem zaradi preperelosti papirja in ostalih fragmentov, ki sestavljajo knjižni blok. Sušenje in restavriranje pa je potekalo kontrolirano in postopno, da materiali niso doživeli prevelikega šoka.

Povsem vlažnega molitvenika smo se lotili posebej previdno, saj ni bilo mogoče predvideti stanja po odstranitvi apnenih in ilovnatih oblog. Čiščenje je potekalo v prostoru s povišano vlago, izvajali smo ga z mehкими čopiči, skalpeli in emulzijo za čiščenje kože in pergamenta. Med čiščenjem smo pergament in lepenko ločili. V pergament smo vstavili prilegajoče se vlažne pivnike in tako v njem vzdrževali potrebno vlago vse do končnega restavriranja platnic. Lepenko smo ločeno vstavili med pivnike in ji počasi odvzemali vlago. Tako sušenje ne ustvarja neželenih dodatnih poškodb.

Posušeno izvorno lepenko smo utrdili in jo vstavili v vlažen pergament. Pergamentne zavihke smo polepili s škrobnim lepilom; sestavljena platnica je bila s tem pripravljena na končno sušenje. Med kontroliranim sušenjem smo si pomagali s sponkami, da se materiali niso deformirali. Knjižni blok smo zaščitili s papirnim ovojem iz trajno obstojnega papirja, celoten molitvenik pa z zaščitno škatlo.

*Konservatoriki-restavratoriki
mag. Blanka Avguštin Florjanovič, kons.-rest. svetovalka in
Stanka Grkman, kons.-rest. svetovalka, Arhiv Republike Slovenije*

Ne da sovražim – da ljubim, sem na svetu!

Povabilo na razstavo z zgovornim naslovom O čem razmišljaš Antigona?, ki je bila posvečena sedemdesetletnici konca druge svetovne vojne v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu, sem z veseljem sprejel v želji, da bo to moj skromni prispevek k reševanju velikega slovenskega problema žrtev druge svetovne vojne in poveljnih pobojev.

Razstava je v kulturno umetniškem smislu uspela, saj je sodelovalo nekaj naših najvidnejših umetnikov, ki jim je bilo jasno tudi sporočilo te razstave: sprava v Sloveniji je nujna.

Preveč, mnogo preveč je teh žrtev. Slovenija je eno samo grobišče. Mislim, da je ni države v Evropi, morda celo na svetu, ki bi bila tako polna grobišč. Odkritih in prikritih. In še vedno se odpirajo nova in nova. Najhujše pa je dejstvo, da smo veliko večino teh žrtev zagrešili sami. Mi, Slovenci. Slovenec proti Slovencu. Tragično, vendar resnično. Po Sloveniji so tudi grobišča tujcev, vendar najbolj bolijo domača. Še vedno morajo nekateri Slovenci na grobove svojih svojcev k grozljivim breznom, jamam, luknjam; tam so njihovi očetje, matere, bratje, sestre. Si predstavljate to boleče ponižanje? Ko nanese pogovor na to temo, zmanjka besed. Ni kaj povedati. Obmolknemo. To smo zagrešili sami nad seboj; nad svojim narodom zaradi vojne, ki nam je bila vsiljena, ter utopičnih in prav tako vsiljenih ideologij. Kot humanist trdim, da je ni ideologije, zaradi katere je vredno žrtvovati eno samo človeško življenje. Ironija je, da se prav zaradi ideologij umori največ ljudi. Tudi Slovenci smo pobili na tisoče svojih bratov in sestra. Vendar bolj ko se čas odmika, bolj absurdne postajajo žrtve. Drugi civilizirani evropski narodi so te stvari že zdavnaj uredili, le mi trmasto odrivamo problem v prihodnost in se delamo, da ga ni. Ampak ves čas je tu. Vse to bomo morali enkrat priznati, hoteli ali ne. In dlje kot bomo odlašali, težje bo priznanje.

Odziv škofovskih umetnikov na povabilo k sodelovanju na razstavi Ne da sovražim – da ljubim, sem na svetu!, je razveseljujoč. Več kot dve tretjini članov je z udeležbo v tej humani akciji izrazilo razumevanje poante, ki jo odraža naslov razstave. Celotno več. Z veliko skrbjo so izbrali med svojimi deli, z vsebino in obliko se želijo čim bolj približati ideji razstave. Najbolj pa me veseli dejstvo, da prednjačijo mlajši člani združenja, torej tisti, ki so naša prihodnost. Ne da sovražim – da ljubim, sem na svetu!

Herman Gvardjančič, predsednik Združenja umetnikov Škofja Loka

Matjaž Bertonec
Kosti, 2014
kolažni strip (film na
šelesamerju), 42 x 29,7 cm

Boge Dimovski
20. stoletje, 2014
ogljje, 45 x 41 cm

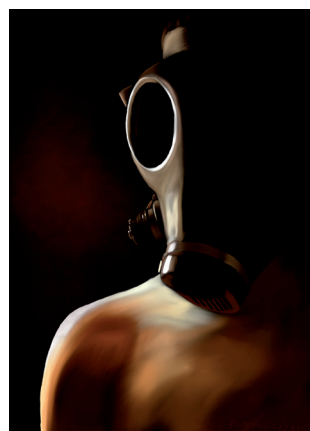
Matej Bizovičar
Nemi opazovalec, 2014
akril na platnu, premer vsake
slike 31 cm

Irena Jeras Dimovska
Krik, 2015
akril, 80 x 65 cm

Rado Dagarin
Hribovska njiva, 2015
akril na platnu, 100 x 100 cm

Jure Ž. Florjančič
Svetloba, 2015
digitalni tisk na papirju,
66 x 50 cm
(ni član ZU Škofja Loka)

Pavel Florjančič
Rože AF, 2011
olje na platnu, 50 x 70 cm

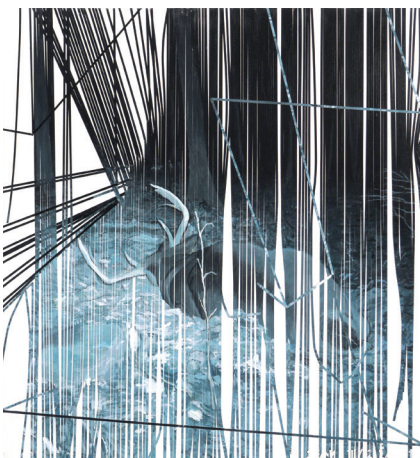
Herman Gvardjančič
Krajina, 2013
akril, 40 x 50 cm

Peter Gaber
Ledeni gozd, 2004, 2014
akril na platnu, 130 x 160 cm

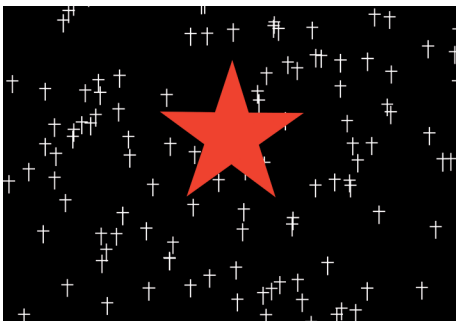
Barbara Kastelec
Soline v zimskem času, 2014
mešana tehnika, akril, oglje na lanenem platnu, 110 x 140 cm

Mito Gegič
4:35 AM, 2015
akril, maskirni trak na platnu,
180 x 165 cm

Tomaž Lunder
Dunaj na nebu, 2007
barvni pigmentni izpis,
70 x 100 cm

Simon Mlakar
Zvezda in križi, 2014
digitalni tisk na gumiranem platnu,
100 x 140 cm

Matej Plestenjak
Nočeš se rad imeti, 1993
voščenke na kartonu,
80 x 60 cm

Agata Pavlovec
Brezno, 2010
akril na platnu,
170 x 140 cm

Petra Plestenjak Podlogar
Srečanje, 2015
rezljan hruškov les, 35 x 50 cm

Janez Plestenjak
V prispodobi ..., 2015
kreda na papirju, 30 x 40 cm

Peter Pokorn
Hodnik 1000 spominov, 2014
digitalna fotografija, 30 x 40 cm

Ive Šubic

Dražgoška pieta, 1977
 olje na platnu, 80 x 100 cm

Maja Šubic

Mali upornik, 2008
 iz cikla Potovanje na ladji
 Beagle IV
 freska na lehnjaku, 25 x 35 x 6 cm

Jasna Vastl

M 1:100
 elementi za inštalacijo v prostoru
 in povezava s stropom,
 50 x 100 cm

Film Teta Mara

Kratki film Teta Mara je portret preproste kmečke žene - varuhinje spomina, ki gledalca pritegne s svojo neposrednostjo. Pripovedovanje v prvi osebi prerašča iz zgolj dokumentarnega beleženja njene zgodovine v prizadeto pričevanje o ranah, ki jih je v družini Marije Križaj - Čikove Mare z Godešiča pri Škofji Loki, pustil čas druge svetovne vojne.

Vrednost tako zasnovanega snemalnega pristopa se pokaže, ko se zavemo, da nas je močna pripoved nase priklenila do te mere, da smo teto Maro začutili, vlogo hladnih zgodovinskih dejstev, za katera se praviloma niti ne zanimamo, pa je nadomestilo naše sočutje ob srečanju z njenim trpljenjem. Zgodba tete Mare je bila posneta na pobudo njene nečakinje Tatjane Splichal, ki je želela, da se v družinski zavesti ohrani spomin na tri veliko prezgodaj umrle brate tete Mare ter na bolečino in ponižanja, s katerimi so bili soočeni preživeli člani družine. Pri tem nas preseneča življenjska moč ljudi, ki so prestali takšne preizkušnje. Režiser David Sipoš je to na premieri filma pred množico zbranih sovaščanov tete Mare ubesedil z navdušenim komentarjem »ljudje se nismo zatakneli v letu '45«.

Posneti film pomeni za teto Maro zadoščenje, ker je mogla po vseh teh letih javno izpovedati svojo bolečino. Filmska pripoved je kot kamenček v mozaiku njenega osebnega miru. Ob tem pa more film ponuditi pot soočenja s kolektivnih travmami slovenskega naroda tudi vsakemu izmed nas, gledalcu. Je priložnost in povabilo, da zgodovina tete Mare in njene družine postane naša skupna zgodovina.

Glavni ustvarjalci filma so bili producentka Tatjana Splichal, režiser David Sipoš in scenarist Rok Andres.

Blaž Karlin

Foto Jana Jocif

Ko je ekipa pripravljalec razstave ČLOVEK, GLEJ, posvečene 70-letnici konca druge svetovne vojne, prvič vstopila v prostore nekdanjega Nunskega samostana, je bila soglasna, da so več kot primerni za načrtovani projekt. Zgradbi daje pečat njena dolga zgodovina, sestavljena iz zgodb, ki še danes polnijo sicer prazne, a prostrane sobe, dvorane in hodnike ter šepetajo o preteklosti.

Redovnice so v Škofji Loki prebivale že od sredine 14. stoletja. Sprva so bile to klarise, ki so zgradile samostan in cerkev, posvečeno Devici Mariji. Obe stavbi sta prvič pogoreli ob požigalnem pohodu celjskega vojskovodje Jana Vitovca, nato pa spet v velikem požaru leta 1660. Po tem letu so na pogorišču ponovno sezidali samostan s cerkvijo in mu dali današnji izgled. Leta 1782 je Jožef II. razpustil klarise in v mesto poklical uršulinke iz Gradca, ki so se ukvarjale s šolstvom. Te so še istega leta odprle zunanjo ljudsko šolo za dekleta, ki so prihajala vsako jutro in se po pouku vračala domov. Zunanji šoli je bil namenjen kompleks za cerkvijo, vhod je bil iz današnje Klobovsove ulice. Uršulinke so v 19. stoletju močno predelale in povečale samostan, leta 1890 pa so kupile še Loški grad in ga s posebnim hodnikom povezale s samostanskim kompleksom.

Obiskovanje notranje šole je bilo povezano z bivanjem v penzionatu ali pa s celodnevni poukom. Dekleta so bila večinoma iz drugih krajev in premožnejših družin, uršulinke pa so jih poleg glavnih predmetov splošne in industrialne šole učile še risanja, glasbe in šivanja, številnih tujih jezikov, geografije, zgodovine, fizike in prirodopisa.

Klarise so zadnja večja gradbena dela izvedle med leti 1760–1778. V tem času je bilo sezidano tudi zahodno krilo z vhodnim stopniščem in ozkim hodnikom, po katerem danes dostopamo najprej do manjše dvorane, v kateri so razstavljena dela loških umetnikov. V letih 1870–71 pa je loški stavbenik Molinaro k temu krilu prizidal še zaključni trakt samostana z veliko dvorano in zadajšnjim hodnikom, kjer so na ogled umetniška dela pod naslovom O čem razmišljaš, Antigona? in predmeti iz Hude jame. V sedemdesetih letih je imela tu prostore tovarna Elra, nato pa jih je do leta 2005 za depoje uporabljal Slovenski etnografski muzej.

Med drugo svetovno vojno so uršulinke morale zapustiti grad in samostan, v slednjega so se vrnile julija 1945, vendar so večino prostorov izgubile leta 1961 z odlokom o razlastitvi. Danes je stavba v lasti Nadškofije Ljubljana.

Helena Janežič, podpredsednica Muzejskega društva Škofja Loka

SPREMLJEVALNI DOGODKI

*Vodstva po razstavi:

nedelja, 24. maj 2015, ob 9. in 10. uri – mag. Bernarda Podlipnik

nedelja, 7. junij 2015, ob 9. in 10. uri – mag. Bernarda Podlipnik

nedelja, 21. junij 2015, ob 9. in 10. uri – Helena Matičič Hostnik

*Veš, Antigona, svoj dolg? – razstava gradiva zapostavljenih slovenskih pisateljev

Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, Šolska ulica 6

15. maj–20. junij 2015, ogled v delovnem času knjižnice

www.knjiznica-skofjaloka.si

*Spominska maša in komemoracija za žrtvami poveljnih pobojev v Crngrobu

cerkev Marijinega oznanjenja in poveljna grobišča v Crngrobu

nedelja, 24. maj 2015, ob 11. uri

*Pasijonke – pesmi o trpljenju v vojni in miru: recital poezije dr. Tineta Debeljaka in

drugih avtorjev ob 70-letnici konca druge svetovne vojne in poveljnih pobojev

pet različnih lokacij v Škofji Loki in okolici

sreda, 27. maj–nedelja, 31. maj 2015, vsakič ob 20. uri

www.pasijonke.si

*Bralna uprizoritev Sofoklesove Antigone; Ksenja Geister, Marija Neža Karlin

razstavnih prostori

nedelja, 14. junij 2015, ob 19. uri

*Predstavitve ponatisov pesnitev dr. Tineta Debeljaka in slikarke Bare Remec:

Velika črna maša za pobite Slovence in Kyrie Eleison – Slovenski veliki teden;

ddr. Marija Stanonik

razstavnih prostori

sreda, 17. junij 2015, ob 19. uri

*Zaključni koncert Komornega zbora Megaron;

Marta Močnik Pirc, sopran, dirigent Damijan Močnik

Nunska cerkev v Škofji Loki

nedelja, 21. junij 2015, ob 20. uri

*Predstavitve fotomonografije Umik čez Ljubelj, maj 1945, skozi objektiv

Marjana Kocmurja

razstavnih prostori

petek, 5. junij 2015, ob 19. uri

MUZEJSKO DRUŠTVO ŠKOFJA LOKA

Civilno-družbena pobuda Resnica in sočutje 1945–2015
želi po sedemdesetih letih vzpostaviti proces dokončnega slovesa
od druge svetovne vojne ter z njo povezane državljanske vojne in
povojnega nasilja ter odpreti prostor svobodnega,
varnega in iskrenega medosebnega življenja.
Pobuda je zamišljena kot širok družbeni projekt različnih področij
(od likovnega in glasbenega do okroglih miz), ki naj nas spodbudijo
k bolj tenkočutnemu razmisleku o času, v katerem živimo.

Na naslovnici: očala, najdena v Hudi jami, hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Ljubljana

Razstavo so podprli:

Steklarstvo Marjan Frlan s. p.
Elektroinstalacije in servis Tomaž Križaj s. p.
Prostovoljno gasilsko društvo Reteče - Gorenja vas
Foto delavnica Bojan Splichal s. p.
Techno Berglez, d. o. o.
Gostilna pri Boštjanu, Križna Gora
Občina Škofja Loka

Medijski pokrovitelji:

Gorenjski Glas

